

ANNA LAPSELLESI LAHJA!

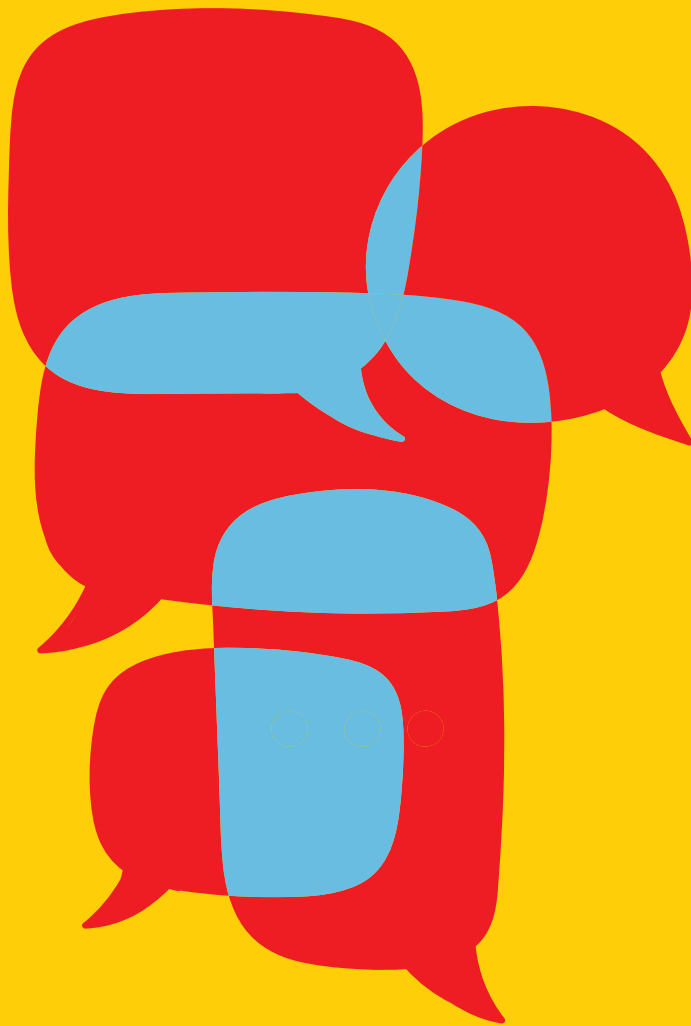

Vänd
för svensk
version

Info in
English in
the centre
spread

Monikielisyys
on rikkaus

Tämän esitteen ovat rahoittaneet Säätiö Tre Smeder
ja Aktiastiftelsen i Esbo-Grankulla.

Esitteen julkaisijat: Folktinget, Sydkustens
landskapsförbund ja Folkhälsan 2021

Teksti: **Tommy Pohjola**

Suomennos: **Jenni Pitkäniemi**/Svenska översättningsbyrån Ab

Kuvat: **Karin Lindroos, Alice Åkerblom, Hannah Kjellman**

Ulkoasu: **Magnus Lindström, Studio Familjen**

Piirroksset: **Adobe Stock**

Painopaikka: **Grano, 2021**

JOHDANTO

Maailma on täynnä kieliä, ja kielitaito avaa monia ovia. Kaksi- tai monikielisyys on rikkaus yksilön kannalta, mutta samalla myös yhteiskuntaa hyödyttävä voimavara etenkin globalisaation näkökulmasta. Tämän esitteen tarkoituksena on herättää ajatuksia, tarjota työkaluja ja rohkaista sinua antamaan lapsellesi kaksi kieltä jo alusta lähtien. Ruotsinkielisen päiväkodin ja koulun muodostama koulutuspolku on lahja, jonka voit antaa lapsellesi kotikielestänne riippumatta.

Kielen kehittyminen on elämän mittainen prosessi. Lapsella on syntyessään kyky oppia kieliä, mutta kielen kehittyminen riippuu ympäristöstä.

Lapsen kielen perusta luodaan kotona, ja kouluunmenoa edeltävä aika on merkityksellistä lapsen kielen kehityksen kannalta. Kielen varhainen kehitys vaikuttaa lapsen koulunkäyntiin ja luo edellytykset uusien kielten oppimiselle. Siksi on tärkeää, että tuemme lapsen kielen kehittymistä jo alusta lähtien. Jokaisella lapsella on oikeus osata ilmaista itseään ja tulla kuulluksi.

Kieli luo osallisuuden tunnetta ja kulttuurista yhteenkuuluvuutta ja on vuorovaikutuksen ja oppimisen väline. Kielen avulla tulemme ymmärretyksi ja ymmärrämme muita. Lisäksi kieli on tärkeä osa ihmisen identiteettiä ja kertoo siitä, kuka hän on.

On tavallista, että lapset tutustuvat jo kotona useampaan kieleen ja oppivat useita kieliä koulussa. Noin 50 miljoonaa EU-maiden asukasta puhuu alueellista kieltä tai vähemmistökieltä, etkä siis ole ainoa, joka kasvattaa lapsensa puhumaan useampaa kieltä.

Kaksikielisyydellä tarkoitetaan tässä esitteessä Suomen kahta kansalliskieltä, suomea ja ruotsia, mutta kaikki lapsen oppimat kielet ovat tietenkin yhtä tärkeitä.

Folktinget on julkaissut esitteen yhteistyössä Folkhälsanin ja Sydkustens landskapsförbundin kanssa.

Voit myös antaa lapsellesi loruja ruotsiksi, käy osoitteessa sydkusten.fi/gava

KAKSIKIELISET PERHEET SUOMESSA

Pääkaupunkiseudun ruotsinkielisistä lapsista kahdella kolmesta on kaksikielinen tausta. Etelä- ja Pohjois-Pohjanmaalla kaksikielinen tausta on harvemmalla kuin yhdellä viidestä. Vaasan seudulla hieman useammalla kuin yhdellä viidestä on kaksikielinen tausta.

SUOMEN RUOTSINKIELISET

- Vuonna 1880 Suomessa asui **294 000** ruotsinkielistä. Heitä oli **14,3 prosenttia** maan väestöstä.
- Vuoden 2020 lopussa ruotsinkielisiä oli **5,2 prosenttia** väestöstä, yhteensä **287 871** henkilöä.
- Suurin osa ruotsinkielisistä asuvat Uudellamaalla ja Pohjanmaalla. Uudellamaalla asuu hieman yli **130 000** ruotsinkielistä ja Pohjanmaalla vajaat **90 000**.
- Varsinais-Suomessa asuu hieman yli **27 000** ruotsinkielistä, Ahvenanmaalla vajaat **26 000** ja muissa maakunnissa alle **15 000**.

MILLOIN KUNTA ON KAKSIKIELINEN?

- Jotta kunta voisi olla virallisesti kaksikielinen, vähemmistön osuuden on oltava nykyisin vähintään **8 prosenttia** tai lukumäärän vähintään **3 000** henkilöä.
- Kaksikielisestä kunnasta tulee yksikielinen vasta, jos vähemmistön määrä laskee alle **3 000** asukkaan ja osuus laskee alle **6 prosenttiin** koko väestöstä.
- Kunta voi olla vapaaehtoisesti kaksikielinen, vaikka vähimmäisvaatimukset eivät täytyisikään.

LÄHDE: kiellain 95 (432/2003)

KOULUKIELENÄ RUOTSI – ERILAISTA ARKEA ERI PUOLILLA MAATA

Koulukieleksi voi valita ruotsin. Arki voi silti olla hyvin erilaista riippuen siitä, missä päin maata perhe asuu.

Kuva: Hannah Kjeilman

Suvi Määttä: Olen puhelias ja sosiaalinen, mutta en puhunut ruotsia muuttaessamme Vöyriin. Päätin ratkaista ongelman vahvistamalla kouluruotsiani ja puhumalla ihmisten kanssa ruokakaupassa, Suvi Määttä muistelee. Kuvassa ovat myös hänen lapsensa Oona ja Otso.

Kuva: Karin Lindroos

Karin Ihalainen: Täällä puhutaan kaupungilla suomea, ja se on todellisuus, joka on otettava huomioon, toteaa ruotsinkielistä koulua Lahdessa johtava Karin Ihalainen.

Kuva: Karin Lindroos

Karhun perhe: On tärkeää, että Matiaksella, 18, ja Rasmuksella, 20, on sekä suomen- että ruotsinkielisiä kavereita. He käyttävät luontevasti kumpaakin kieltä arjessa.

Ruotsi on toinen Suomen kahdesta kansalliskielestä. Valtioon ja viranomaisiin kohdistuu siksi paljon sekä vaatimuksia että odotuksia. Todellinen tilanne vaihtelee. Se vaihtelee sairaaloissa, poliisilaitoksissa ja myös kaupungilla.

Itä-Helsingin Vuosaarella ja Vartiokylässä voi kuulla ruotsia ruokakaupassa ja asuinkortteleissa. Ruotsinkieliset koulut, päiväkodit ja nuorisotoiminta ovat syy, joka houkuttelee monia ruotsinkielisiä ja kaksikielisiä perheitä.

Anki Karhun äidinkieli on ruotsi, ja **Tero** on suomenkielinen. Heidän poikansa **Matias** ja **Rasmus** ovat molemmat käyneet sekä päiväkodin ja koulun ruotsiksi. Vanhemmat olivat asiasta yhtä mieltä. Kielivalinta sai tukea sekä kotona että sen ulkopuolella.

– Asia oli meille niin itsestään selvä, ettemme edes keskustelleet siitä kotona juurikaan. Minulla on lähisuvussa esimerkkejä, jotka osoittavat tämän toimivan hyvin. Ja pojilla on koko ajan ollut ruotsinkielisiä kavereita, Anki sanoo.

– Puhun lasten kanssa suomea ja Anki ruotsia, Tero Karhu kertoo. Se sujuu aivan luontevasti. Mielestäni pojille on sujuvasta suomen ja ruotsin taidosta paljon hyötyä, Tero sanoo.

Kielivalinnasta voi seurata myös haasteita. Voi käydä esimerkiksi niin, että läksyissä auttaminen jää pääasiassa sen vanhemman harteille, jonka äidinkieli on ruotsi.

– Näin on, ja joskus saattoi käydä niin, että Tero soitti minulle töihin, kun hänen

piti auttaa poikia läksyissä. Vaikka olisi kyse helposta matikanläksystä, suomenkielisen vanhemman voi olla vaikea selittää sitä ruotsiksi, Anki Karhu sanoo.

ENTÄ AIKUISET?

Entinen kauhajokelainen Suvi Määttä ei osannut ruotsia paljonkaan muuttaessaan lastensa Otson ja Oonan kanssa 13 vuotta sitten Pohjanmaalla sijaitsevaan Vöyriin. Suvi Määttän äidinkieli on suomi.

– Vöyri on pieni ruotsinkielinen paikkakunta, ja minulla oli lähtökohtana vaatimaton kouluruotsini. Koska olen puhelias ihminen, jouduin pohtimaan asiaa. Pysynkö hiljaa vai opiskelenko kieltä ja menen ihmisten pariin. Nykyisin pärjään hyvin ja käytän ruotsia myös töissä.

Myös lapsilla on sujunut hyvin. Otso aloitti kunnan kielikylvyssä ja Oona ruotsinkielisessä koulussa, missä hän

”Meille kaksikielisyys oli niin itsestään selvää, että tuskin edes keskustelimme asiasta kotona.”

Anki Karhu

oppi kielen nopeasti. Läksyihin tarvittiin apua, ja tästä Suvi Määttällä on samantapaisia kokemuksia kuin helsinkiläisellä Karhun perheellä.

– Oonan aloittaessa yläasteen tajusin, että hän tarvitsee enemmän apua kuin pystyn antamaan. Silloin teimme niin, että hän siirtyi suomenkieliseen kouluun. Aluksi Oonan oli hieman ponnisteltava kielen kanssa esimerkiksi kirjoittaessaan, mutta sitten kaikki alkoi sujua ja arvosanat paranivat.

– Nyt hän opiskelee eläintenhoitajaksi. Sekä Oona itse että opettajat sanovat, että ruotsin kielen hallitsemisesta on paljon hyötyä.

Läksyavun lisäksi ruotsinkielistä koulua käy-

vien lasten vanhempien on ajateltava myös kaikkea muuta, esimerkiksi Wilman kautta koulusta kotiin tulevaa tiedotusta.

– Alussa oli hankalaa, kun kaikki oli ruotsiksi. Tiedon kulkeminen ruotsiksi kodin ja koulun välillä on otettava huomioon, Suvi Määttä sanoo.

KOKEMUKSET OVAT TÄRKEITÄ

Lahden alueella tarkoitetaan yleensä Lahtea, Hollolaa, Orimattilaa ja Vääksyä. Alueen keskuksesta Lahdesta on hyvät raideyhteydet Helsinkiin, mikä tekee siitä houkuttelevan paikkakunnan, koska sieltä voi käydä pääkaupungissa töissä. Lahti sijaitsee reilun sadan kilometrin päässä Helsingistä koilliseen.

Lahden alueella eletään suomenkielistä arkea. Ruotsinkielisiä on arviolta 500–600 henkilöä, Lahden kaupungissa 300–400. Näiden lukujen perusteella ei pitäisi olla mahdollista, että täällä on ruotsinkielinen koulu, mutta kyllä täällä on. 2000-luvun alkupuolelta lähtien kaupungissa on ollut sekä varhaiskasvatusta että koulu sekä mahdollisuus kielikylpyyn. Lahdessa saa ruotsinkielistä opetusta päivittäin yli 200 lasta. Svenska skolan on vakiinnuttanut asemansa, ja se tekee tiivistä yhteistyötä alueen suomenkielisten koulujen kanssa.

– Kaksikielisenä lahtelaisena on kuitenkin onnellisinta pystyä vaihtamaan sujuvasti kieltä arjessa, sanoo Karin Ihalainen, joka on opettaja ja ruotsinkielisen koulun kantava voima.

Koulussa ei ole suinkaan kiellettyä

puhua suomea kavereiden kanssa, mutta kaikki opetus tapahtuu ruotsiksi. Oppilaita rohkaistaan puhumaan ruotsia keskenään, koska Ihalaisen sanoin ”mitä enemmän he puhuvat, sitä enemmän he oppivat”. Myös tiedotus koulusta koteihin tapahtuu ruotsiksi.

– On tavallista, että oppilaat puhuvat keskenään suomea tehdessään tehtäviä luokassa, vaikka he kirjoittavat ja lukevat ruotsiksi.

”Sekä Oona itse että opettajat sanovat, että ruotsin kielen hallitsemisesta on paljon hyötyä.”

Suvi Määttä

Tästä ei ole kielen kehitykselle haittaa, pikemminkin päinvastoin. Se antaa virikkeitä aivoille.

Kun koulumme vierailee museossa tai teatterissa Lahdessa, kaikki tarjonta on suomenkielistä.

– Meidän on siksi yritettävä antaa koulussamme hienoja elämyksiä ruotsiksi. On tärkeää, että ruotsiksi

Karin Ihalainen: Lahden ruotsinkielisessä koulussa pyritään tarjoamaan oppilaille paljon monipuolisia virikkeitä ruotsiksi kaikissa oppiaineissa.

tapahtuu yhtä paljon hauskoja ja hienoja asioita kuin suomeksikin. On myös tärkeää, että oppilaiden kieli on rikasta, ettei se ole pelkästään ”sitt ner” ja ”stå upp”, Karin Ihalainen sanoo.

Kouluun tulee toisinaan iranilaisia tai afganistanilaisia oppilaita suomenkielisistä kouluista, kun käy ilmi, että lapsi on käynyt aiemmin ruotsinkielistä koulua.

– Otamme heidät mielellämme vastaan, sillä uskomme heidän pääsevän täällä helpommin mukaan, kun he pysyvät seuraamaan opetusta saman tien ja tajuavat, mitä heidän on tarkoitus oppia. Ruotsinkieliset piirit ovat hieman pienemmät, minkä vuoksi perheiden on vähän helpompi oppia tuntemaan muita

perheitä ja heillä on paremmat mahdollisuudet päästä osaksi yhteisöä.

Lapsen käydessä koulua ruotsiksi avautuu monta uutta ovea.

– Minulla on viisi lasta, ja koska olen kotoisin Ruotsista ja ruotsi on minun kieleni, olen huolehtinut siitä, että lapset oppivat puhumaan, lukemaan ja kirjoittamaan ruotsiksi. Heille on ollut siitä paljon hyötyä.

Karin Ihalainen sanoo, että ruotsiksi on paremmat mahdollisuudet hakeutua jatko-opintoihin. Oppilaalla on paremmat mahdollisuudet tulla nähdyksi, luoda yhteyksiä ja muodostaa verkostoa.

– Kielen mukana saa niin paljon. Sanotaan vaikka, että sinulla on oppimisvaikeuksia, mutta puhut sujuvasti kahta kieltä. Se vaikuttaa paljon oman arvontuntoon ja mahdollisuuteen pitää puolensa. Kielitaidon ansiosta kasvat ihmisenä, kun olet saanut kielen haltuusi. Olen sitä mieltä, että saat kaiken tämän valitsemalla ruotsinkielisen koulun.

**"Useamman
kielen osaaminen
vaikuttaa paljon
omavarvontuntoon.
Kasvat ihmisenä,
kun olet saanut
kielen haltuusi."**

Karin Ihalainen

PÄIVÄKOTI JA KOULU - NÄIN NE TOIMIVAT!

- Peruskoulutus kestää yleensä kaksitoista vuotta.
- Koulu on Suomessa maksuton, ja kaikilla lapsilla on oikeus käydä koulua jommallakummalla kansalliskielistä, suomeksi tai ruotsiksi.
- Koko varhaiskasvatus- ja koulupolku on mahdollista käydä ruotsiksi yliopisto- ja korkeakoulutasolle asti.
- Vanhemmat valitsevat lapsensa koulukielen. Jos esimerkiksi kaksikielisen perheen kotikielet ovat suomi ja ruotsi, vanhempien kannattaa harkita kouluvalintaa tarkoin.
- Jos vanhempien kieli on muu kuin suomi tai ruotsi, heillä on oikeus valita, kummalla kielellä he haluavat lapsen saavan opetusta.
- Useimmiten koulunkäyntiä edeltää varhaiskasvatus tai esikoulu, joka käydään samalla kielellä kuin koulukin.
- Suomessa on noin 225 ruotsinkielistä koulua, jotka tarjoavat peruskoulutusta. Oppilasmäärä on noin 35 000.
- Ruotsinkielisissä kouluissa kaikki opetus tapahtuu ruotsiksi, ja opettajien äidinkieli on useimmiten ruotsi.
- Sekä ruotsinkielisissä että suomenkielisissä kouluissa luetaan myös toista kansalliskieltä pakollisena aineena.
- Ruotsinkielisissä kouluissa oppilaat lukevat suomea viimeistään kolmannelta luokalta lähtien, kun taas suomenkieliset koulut aloittavat ruotsin kielen opetuksen kuudennella vuosiluokalla.
- Suomessa on myös oikeus saada saamen kielten ja viittomakielten opetusta. Muita kieliä, joita voi opiskella sekä ruotsinkielisissä että suomenkielisissä kouluissa, ovat esimerkiksi englantia, saksa, ranska ja venäjä.

VARHAISKASVATUS JA ESIKOULU

- Lapsilla on Suomessa oikeus varhaiskasvatukseen siitä lähtien, kun vanhempien vanhempainrahakausi on päättynyt. Tämä tarkoittaa sitä, että päiväkodeissa on lapsia hieman alle yksivuotiaista kuusivuotiaisiin.
- Varhaiskasvatus on kuitenkin vapaaehtoista ja maksullista. Lapsilla on oikeus ruotsin- tai suomenkieliseen varhaiskasvatukseen. Vanhemmat päättävät, millä kielellä heidän lapsensa osallistuu varhaiskasvatukseen.
- Ruotsinkielistä varhaiskasvatusta ei silti järjestetä kaikilla Suomen paikkakunnilla, vaan lähinnä siellä, missä asuu suomenruotsalaisia. Useimmat päiväkodit ovat kunnallisia, mutta myös yksityisiä päiväkoteja on.
- Esiopetus on maksutonta opetusta, johon lapsi osallistuu oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna. Varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen tulee muodostaa lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevä kokonaisuus, joka toimii elinikäisen oppimisen perustana.

KIELIKYLPY

- Tavallinen koulu ei ole kielikoulu. Kielikylypy sen sijaan on menetelmä, jonka avulla lapset oppivat uuden kielen varhaiskasvatuksessa tai koulussa, jonka kieli on muu kuin kotikieli. Kielikylypymenetelmä perustuu siihen, että kielikylypykieltä käytetään kaikessa vuorovaikutuksessa ja opetuksessa. Opettaja puhuu lasten kanssa johdonmukaisesti kielikylypykieltä, toimii kielellisenä esikuvana ja luo lapsille suotuisia tilanteita, joissa nämä voivat käyttää kieltä itse. Tällä tavoin lapset kokevat oppivansa sellaista kieltä, jota he tarvitsevat ja jonka oppiminen on heille tärkeää. Lapset omaksuvat käytännön kielitaitoa, saavat laajan sanavaraston ja tutustuvat kielikylypykielen kulttuuriin.

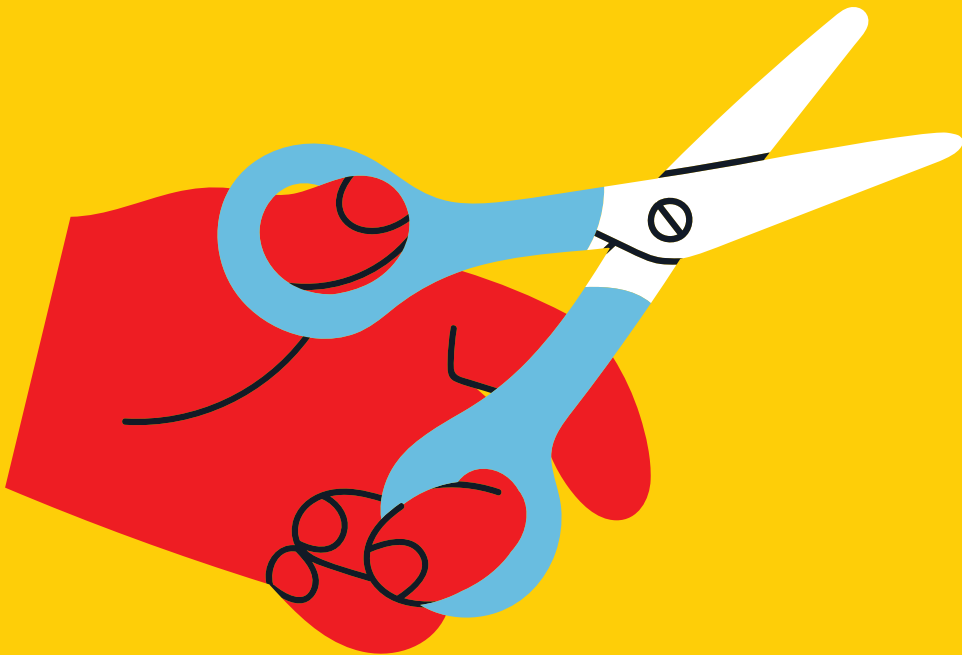
→ → →

- Tämä tarkoittaa siis Suomessa useimmiten sitä, että suomenkieliset lapset käyvät ruotsinkielisessä kielikylvyssä. Henkilökunta puhuu suomenkielisten lasten kanssa ainoastaan ruotsia mutta ymmärtää myös suomea. Kielikylpypäiväkodissa aloittavien suomenkielisten lasten ei tarvitse osata ruotsia ennestään lainkaan, ja henkilökunta pitää yhteyttä vanhempiin suomeksi.
- Vanhempien tehtävänä on tukea lapsen äidinkieltä (suomea) kotona. Kielikylvyn tavoitteena on saavuttaa funktionaalinen monikielisyys. Kielikylpyryhmissä voi saada opetusta joillakin paikkakunnilla 7.-9. vuosiluokille asti.

KOULUN KÄYMINEN MUULLA KUIN KOTIKIELELLÄ

- Kunta voi tarjota äidinkielen opetusta myös oppilaille, joiden kieli on muu kuin suomi, ruotsi, saamelaiskielet tai romani- tai viittomakieli. Joskus vanhemmat, joista kumpikin puhuu suomea tai ruotsia, haluavat viedä lapsensa muulla kuin lapsen kotikielellä toimivaan päiväkotiin. Silloin vanhempien ja päiväkodin henkilökunnan aktiivisuus ja hyvä yhteistyö on erityisen tärkeää.

LÄHDE: Svenskskola.fi ja Sydkustens landskapsförbund rf, esite "Anna lapsellesi lahja", 2015

KIELI ON AVANNUT RAINE KATAJAMÄELLE OVIA

Kouluruotsi oli tärkeämpää Raine Katajamäelle kuin hän kuvitteli. Nykyisin tämä entinen espoolainen toimii kunnanjohtajana Ahvenanmaalla.

Kuva: Alice Åkerblom

Johdonmukainen ja tiukka suhde kielikysymykseen ei välttämättä tarkoita sitä, että henkilö olisi kielipoliisi tai liian vaativa, sanoo Raine Katajamäki, joka on kiitollinen kouluruotsistaan.

”Monet maahanmuuttajat oppivat suomea, ruotsia ja monia muita kieliä. Kyllä minäkin silloin pärjään kouluruotsillani.”

Kun arki siirtyy kokonaan pääkaupunkiseudun suomenkielisistä piireistä Ahvenanmaan Eckeröhön, on kysyttävä, mitä oikein tapahtui.

Nuorena Raine Katajamäki puhui kotonaan suomea, mutta suvussa oli kieleen liittyvä mahdollisuus. Sen hyödyntäminen ei vain ollut kovin helppoa.

– Isomummoni oli ruotsinkieliseltä Pohjanmaalta, täysin ruotsinkielinen. Kun olimme tekemisissä, tarvittiin tulkkausta. Minun oli joskus todella vaikea ymmärtää hänen ruotsiaan, koska hän puhui paikallista Närpiön murretta.

Koska Raine Katajamäen kotikieli oli suomi, oli luontevaa aloittaa suomenkielisessä päiväkodissa. Hän kävi myös koulun suomeksi.

Kieliopinnoista kuitenkin keskusteltiin kotona Raine Katajamäen käydessä ala-astetta. Hän halusi lukea ruotsia niin pian kuin vain pystyi eikä odottaa yläluokille asti.

– Minusta oli hienoa oppia sitä kieltä, jota isoäitini ja hänen sukunsa on puhunut. Yläasteen alettua ei kuitenkaan ollut enää yhtä innoissaan. Yritin lähinnä vain saada tarpeeksi hyvän numeron. Kiinnostus ruotsin kieleen ei kuitenkaan kadonnut.

– Pelasin futista ja lätkää ja menin harjoituksiin usein bussilla. Kun bussi kulki Matinkylän koulukeskuksen ohi, bussissa oli aina nuoria, jotka puhuivat keskenään ruotsia. Siihen aikaan se oli suurin piirtein ainoa paikka, missä kuulin ruotsia.

– Minulla oli koulussa pitkä ruotsi,

mutta minusta ruotsin kurssit eivät olleet niin tärkeitä, siellä tunneilla istuminen. Sama juttu jatkui lukiossa. En välittänyt siitä silloin kovin paljon, ajattelin, että menköön, miten menee.

Myöhemmin Katajamäki on tajunnut, etteivät koulun ruotsintunnit olleet hukkaan heitettyä aikaa.

– Siinä saa osaamista, jonka ansiosta voi myöhemmin päästä melko nopeasti paremmalle, sujuvalle tasolle.

Ylioppilaskirjoitusten jälkeen Raine Katajamäki mietti, mitä hän haluaisi tehdä seuraavaksi.

– Viranomaisten ja virkamiesten tarvitsee osata ruotsia ja suomea. Ajattelin, että olisi hyvä osata molemmat kielet. Yhteiskunnalliset asiat ovat aina kiinnostaneet minua.

Raine Katajamäki löysi netistä tietoa Västra Nylands folkhögskola -kansanopistosta.

– Ajattelin mennä sinne, ja että siellä opin kyllä ruotsin ihan hyvin. Jos kerran monet maahanmuuttajat oppivat suomea, ruotsia ja monia muita kieliä, niin kyllä minäkin selviän melkein kymmenen vuoden kouluruotsillani.

Koulussa rehtori toivotti uudet opiskelijat tervetulleiksi.

– Ajattelin, että menen kuuntelemaan esitystä ja kysyn jälkepäin uusilta kavereiltani, mitä siinä sanottiin. En osannut puhua kovin hyvin, mutta selvästikin ymmärsin suurimman osan. Kansanopistossa päätin, että haluan opiskella ruotsiksi.

HAASTAVA ALKU

– Kun muut tajusivat, että olen suomenkielinen, kaikki halusivat puhua kanssani suomea. Vastasin ruotsiksi. Olin päättänyt, että menen uuteen kouluun oppiakseni ruotsia.

– Ensimmäisen syksyn jälkeen ymmärsin, että osaan puhua ruotsia. Jälkepäin luin brittipojasta, joka osaa viittätoista kieltä. Hänen mukaansa uuden kielen hallitsee melko hyvin kolmen intensiivisen kuukauden jälkeen. Keväällä minulla ei ollut kansanopistossa enää kielivaiveuksia.

Espoolaiskoulusta ja ruotsinkielisestä kansanopistosta tie vei Turkuun.

– Åbo Akademiassa voi opiskella kansainvälistä oikeutta. Ajattelin, että se on minua varten. Hain sinne ja sain opiskelupaikan.

Kuten aiemmin kansanopistossa, Turussakin oli ensimmäisellä lukukaudella ylitettävä esteitä. Haasteet olivat edelleen sosiaalisia, mutta nyt oli harvemmin kyse suoraan kielestä.

– Ymmärsin nopeasti, että täällä on paljon sukulaisuussuhteita ja ystävyksiä ja myös sen, että miehistä moni oli suorittanut varusmiespalveluksensa Dragsvickissa. Kaikki sellainen yhdistää. Minusta oli aika mielenkiintoista tulla siihen ulkopuolelta.

Ylioppilasterveys teki opiskeluaikana kyselyitä kaikkien korkeakouluopiskelijoiden parissa, ja niistä ilmeni, että äidinkieleltään ruotsinkielisillä ja ruotsinkielisissä korkeakouluissa opiskelleilla oli paljon kavereita.

– Moni sanoi, että heillä on hyvät sosiaaliset verkostot. Se oli minusta kiinnostavaa.

Raine Katajamäki nauraa ja sanoo, että hän tuskin on erityisen hauska tyyppi muutenkaan, mutta kielen takia tuntui vaikealta vitsailla ja kertoa juttuja.

– Koin, ettei minun ruotsintaitoni ollut sittenkään ihan sillä tasolla. Silloin alussa hankitaan kuitenkin uudet opiskelukaverit.

Katajamäki ratkaisi asian osallistumalla aktiivisesti opiskelijajärjestöjen ja ylioppilaskunnan toimintaan. Kuten aiemmin kansanopistossa, kaikki sujui Turussakin loistavasti ensimmäisen syksyn jälkeen.

– Aloitin Akademissa vuonna 2009 ja olin siellä vuoteen 2016 saakka. Seitsemän vuotta.

Raine Katajamäki laati ylioppilaskunnassa lausuntoja ja päätöksiä muiden asiakirjojen ohella.

– Minun oli pakko miettiä sanavalintoja. Hän sai apua kavereiltaan, jotka tarjoutuivat lukemaan tekstejä ja tekemään papereihin reunamerkintöjä. Sillä tavoin opin paljon. Kun oli aika tehdä lopputyö, huomasin osaavani ruotsia hyvin.

Katajamäki kokee, että hänen ruotsin taitonsa sujuvoitui vasta 20-vuotiaana. Joillakin se tapahtuu aiemmin, toisilla myöhemmin. Hän kertoo tuntevansa ihmisiä, jotka ovat oppineet englantia täytettyään 50 vuotta.

– Ruotsintaitoni kohenee koko ajan, opin uusia sanontoja ja muuta. Tämä jatkuu varmasti koko loppuelämäni.

Opiskeluaikana Raine Katajamäki

Nimi ja ikä: Raine Katajamäki, 32
Nykyinen työ: Eckerön kunnanjohtaja
Perhe: Vaimo ja poika
Asuinpaikka: Ahvenanmaa
Vaikeinta ruotsin kielessä: en ja ett-artikkelien ero sekä prepositiot

pääsi unelmatyöhönsä eduskunta-avustajaksi.

– Pääsin tekemään töitä varsinaisen sanasepon kanssa. Oli hauskaa saada tuottaa tekstejä ja tausta-aineistoja.

Kaksi vuotta myöhemmin Katajamäki sai töitä Ahvenanmaalta Maarianhaminasta maakunnan hallituksen oikeusasiantuntijana. Hän työskenteli kuntauudistuksen, elinkeino-oikeuden ja radio- ja televisioasioiden parissa.

Hän, suomenkielinen espoolaispoika, esitteli nyt asioita maakunnan hallitukselle ruotsinkielisessä yhteiskunnassa.

Työn ansiosta hänen tietämyksensä Ahvenanmaasta syveni. Kun kuntauudistus esiteltiin kunnissa, hän vieraili maakunnan kaikissa kunnissa.

Muutto Ahvenanmaalle sujui hyvin. Oli kuitenkin yksi pieni juttu, joka oli ehkä vain Raine Katajamäen korvien välissä.

– Pelkäsin, että ahvenanmaalaiset olisivat erityisen tarkkoja ääntämisen suhteen. Se oli tietenkin turhaa. En tiedä, minkä murteen olisin valinnut, jos olisin saanut valita. Sitä saa sen, minkä saa. Tämä on se kielimuunnos, jota minä osaan, hän sanoo selvällä ja sujuvalla ruotsin kielellä.

– Se on tärkeintä, että saan muut ymmärtämään, mitä sanon.

Raine Katajamäki on toiminut Eckerön kunnanjohtajana vuoden 2020 alusta lähtien, ja hän asuu yhä Ahvenanmaalla.

– En olisi voinut koskaan edes kuvitella tätä. Ruotsin kieli on avannut ovia!

”Ruotsintaitoni kohenee koko ajan, opin uusia sanontoja ja muuta. Tämä jatkuu varmasti koko loppuelämäni.”

Raine Katajamäki kertoo, että hän on löytänyt myös rakkauden ruotsin kielellä.

– Vaimoni on Kosovosta, ja hän puhuu albaniaa. Kotona puhumme ruotsia. Elämän tärkeimmät perusasiat liittyvät minulla ruotsin kieleen.

– Meillä on pieni poika, ja ajattelemme, että hän tulee todennäköisesti elämään ruotsinkielisessä ympäristössä. Ruotsi on siis ehkä hänen vahvin kielensä. Olemme myös ajatelleet, että haluamme antaa hänelle omien äidinkieltemme perustaidot. Vaimoni ja hänen albanialainen perheensä puhuu albaniaa, joten lapsi kuulee heiltä sitä kieltä. Kun olen itse pojan kanssa, puhun mahdollisimman paljon suomea. Olen yllätynyt siitä, miten paljon vanhempani ja sisarukseni puhuvat ruotsia, mutta haluan silti heidänkin puhuvan pojan kanssa suomea.

Raine Katajamäki palaa tärkeään asiaan.

– Jos joku haluaa oppia uuden kielen sujuvasti ja ehkä käyttää töissä suomea tai ruotsia tai albaniaa, sitä on opiskeltava itse lisää. Se on paljon helpompaa, jos hallitsee perusasiat.

MAHDOLLISUUKSIA ON PALJON

– Et voi tietää, minne ajaudut myöhemmin elämässäsi, eikä uuden kielen oppiminen ole koskaan ajanhukkaa, sanoo kieliä ja identiteettiä Helsingin yliopistossa tutkiva Anna Henning-Lindblom.

Esimerkinä hän mainitsee **Raine Katajamäen**, suomenkielisen espoolaisen, joka päätyi perheineen Ahvenanmaalle opintojen, harjoittelupaikkojen ja lopulta myös rakkauden vuoksi (lue lisää sivulta 15).

Yläasteen ruotsintunnilla istuminen voi tuntua turhalta, ja arvosanat ovat ehkä vain tyydyttäviä. Jotakin silti jää muistiin, ja myöhemmin, esimerkiksi opiskeluaikana, vähäisistäkin taidoista on yhtäkkiä paljon hyötyä. Silloin avautuu aivan uusi maailma, ja juuri näin kävi Raine Katajamäelle.

Identiteetti koostuu muun muassa niistä ryhmistä, joihin ihminen katsoo kuuluvansa. Kun osaa useita kieliä, tuntee ehkä suurempaa yhteenkuuluvuutta eri kieliryhmien kanssa. Se auttaa todennäköisesti ymmärtämään kieliryhmän tarpeita, ja sen ansiosta voi ymmärtää paremmin esimerkiksi vähemmistöasemaa tai ulkopuolisuutta.

Kielitaitoja on erilaisia, ja näin saa ollakin.

– Kieltä on oikeus puhua, vaikka sitä ei osaisi aivan täydellisesti, Anna Henning-Lindblom sanoo.

Myös kielen vahvistamisen lähtökohdat ovat erilaisia. On tietenkin helpompi oppia ja säilyttää kieli, jos kuulee sitä arjessa ja sille on paljon käyttöä. Tilanne voi olla aivan erilainen riippuen kieliympäristöstä, missä elää.

– Kielen opettelu voi olla raskasta, jos siihen ei saa tukea ympäristöstä, Anna Henning-Lindblom sanoo. Silloin on ehkä oltava luova ja mietittävä, millä eri tavoin kieltä voi kuitenkin tukea arjessa.

Se, mikä toimii tietyssä monikielisessä ympäristössä, kuten pääkaupunkiseudulla, ei ehkä toimikaan samalla tavoin lähestulkoon täysin suomenkielisessä ympäristössä, kuten Lahden

alueella, tai Pohjanmaalla, missä ruotsi voi olla vallitseva kieli. Kielistrategioita on sovellettava tilanteen mukaan.

Vanhempien kannattaa miettiä, miten he voisivat tukea lasta.

– Se on tärkeimpiä mietittäviä asioita. Onko läksyjen tekoon saatavilla apua? Jos lapsella on esimerkiksi luku- ja kirjoitusvaikeuksia, tukea tarvitaan todennäköisesti myös uudella kielellä.

Milloin on sopiva aika valita koulukieli? On tosiasia, että pienet lapset oppivat yleensä helposti ja voivat käsitellä useita kieliä jopa samanaikaisesti.

– Lapselle on sosiaalisesti helpompaa käydä esikoulussa samassa ryhmässä, joka ehkä sitten saa jatkaa koulussa. Tästä syystä voi olla hyvä miettiä näitä asioita jo varhaisessa vaiheessa. Jos oppilaan tarvitsee myöhemmin jossakin vaiheessa vaihtaa takaisin vahvempaan kieleen, se sujuu todennäköisesti hyvin juuri siksi, että sen kielen pohja on vahva, Anna Henning-Lindblom sanoo ja viittaa Määtän perheen ratkaisuun Vöyriissä (lue lisää sivulta 8).

Anna Henning-Lindblom

Yliopiston sosiaalipsykologian lehtori, opetuksesta vastaava vararehtori, Helsingin yliopiston Svenska social- och kommunalhögskolanin tutkija

VINKKEJÄ MONIKIELISILLE PERHEILLE

NÄYTÄ KIELENKÄYTTÖLLÄSI ESIMERKKIÄ

Lapsen kasvattamisen kahdella kielellä tulee olla täydestä sydäimestä tehty valinta. Mieti siksi omaa kielenkäyttöäsi, asenteitasi ja toiveitasi niiden kielten suhteen, joita lapsi kohtaa arjessa. Vanhemmat ovat lapsen tärkeimmät esikuvat kielen kannalta, ja molemmilla vanhemmilla on vastuu siitä, miten lapsen kieli kehittyy. Mitä enemmän puhutte lapsenne kanssa, sitä nopeammin ja helpommin lapsi oppii kielet.

OLE JOHDONMUKAINEN

Kahden kielen tai uuden kielen oppiminen voi olla väsyttävää. Älä koskaan pakota lastasi käyttämään jompaakumpaa kieltä. Sen sijaan houkuttele ja kannusta lasta ja osoita, että ilahdut lapsen sanoessa jotakin sinun kielelläsi. Älä myöskään luovuta vaihtamalla kieltä, vaan puhu johdonmukaisesti omaa kieltäsi lapsen kanssa. Muista, että lapsen tarve ymmärtää ja tulla ymmärretyksi kannustaa oppimaan kieltä.

PUHU, PUHU, PUHU - JA LUE!

Tarjoa kieltä, anna sanoja. Nimeä ympärillänne olevia esineitä ja asioita. Selitä ja kuvaile tekemistänne ja lastasi kiinnostavia asioita. Äänitä lapsellesi iltasatu tai jokin kirja, jota hän voi kuunnella sinun ollessasi poissa kotoa.

MYÖNTEINEN ASENNE

Myönteisellä asenteella lapsen molempia kieliä kohtaan on hyviä vaikutuksia. Jos lapsi sekoittaa kieliä tai sanoo väärin, toista sanottu ja täydennä se oikeilla sanoilla. Selitä ja anna esimerkkejä oikaisematta ja kritisoimatta. Yhdistä heikompi kieli hauskaan toimintaan.

ERI KIELET ERI YHTEYKSISSÄ

Kaksikielisillä lapsilla on hyvä tilannetaju sen suhteen, mitä kieltä he käyttävät eri henkilöiden kanssa, eri paikoissa ja eri tilanteissa. He hallitsevat usein tietyt aihepiirit paremmin toisella kielellä, mikä on aivan luonnollista. Tämä voi riippua lapsen harrastuksista, ystävistä, sukulaisista ja tietenkin koulukielestä.

VARHAISKASVATUKSEN, KOULUN JA KODIN VÄLINEN YHTEISTYÖ

On eri asia puhua kieltä ja käyttää kieltä ajattelun välineenä. Koulussa lapsi oppii lukemaan, kirjoittamaan ja ajattelemaan koulun kielellä. Sen vuoksi kielen kehityksellisellä varhaiskasvatusvaiheessa on merkitystä myös kaavaillun koulukielen kannalta. Jotta lapsi pärjäisi hyvin päiväkodissa ja koulussa, hän tarvitsee kielen oppimiseen tukea myös kotona. Lapsen kielen perusta luodaan kotona, ja päiväkodin ja koulun kasvattajat vahvistavat kieltä ja antavat sille virikkeitä. Varhaiskasvatuksen, koulun ja kotinne välinen yhteistyö rakentaa lapselle merkityksellisen kieliympäristön ja tarjoaa hänelle runsaasti kieleen liittyvää tukea.

REKISTERÖI LAPSESI KIELI!

Miten rekisteröinti tapahtuu? Vanhemmat ilmoittavat vastasyntyneen lapsen kielen viranomaisille nimenannon yhteydessä. Alaikäisen lapsen vanhemmat voivat halutessaan muuttaa lapsen kielen väestötietojärjestelmään. Muutos tehdään Digi- ja väestötietovirastossa.

Mitä merkitystä kielen rekisteröinnillä on? Viranomaisten tulee käyttää asukkaiden kanssa väestötietojärjestelmään merkittyä kieltä. Kielen rekisteröinti toimii kunnassa suunnittelun työkaluna. Kun kunta laatii suunnitelmia esimerkiksi varhaiskasvatuspaikkojen tai koulujen oppilaspaikkojen määrästä, suunnittelu perustuu kielitilastoihin.

Kiellilainsäädäntö määrää, missä tilanteissa sinulla on oikeus käyttää ruotsia tai suomea asioidessasi eri viranomaisten, kuten verotoimiston, Kelan ja maistraatin kanssa. Perustuslain ja kielilain lisäksi myös kymmenissä muissa laeissa ja asetuksissa on kieleen liittyviä säännöksiä.

